

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันปัญหาสิ่งแวดล้อมในเขตเมืองหลัก ของแต่ละภูมิภาคของประเทศ กำลังเข้าขั้นวิกฤติมากขึ้นทุกขณะ ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชากรทั้งทางตรงและทางอ้อม อันเป็นผลมาจากการอุปโภคบริโภคในรูปแบบต่าง ๆ ของประชากร การเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของจำนวนประชากร การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่ประหยัด ความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี และการขาดความรับผิดชอบ ก่อให้เกิดมลภาวะต่าง ๆ เป็นอันมาก และได้ทวีความรุนแรงขึ้นเป็นลำดับ

การที่ปัญหาสิ่งแวดล้อมด้านต่าง ๆ ได้ทวีความรุนแรงมากขึ้น ทำให้กลายเป็นปัญหาสำคัญและได้รับความสนใจและตื่นตัวมากขึ้นของประชากรทั่วโลก และในอดีตที่ผ่านมาได้ร่วมมือกันแก้ปัญหา ซึ่งเริ่มต้นตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2511 ในประเทศสวีเดน และเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2515 ได้มีการประชุมสหประชาชาติเรื่องสิ่งแวดล้อมมนุษย์ขึ้น ณ กรุงสตอกโฮล์ม ประเทศสวีเดน ตั้งแต่วันที่ 5 มิถุนายน ของทุก ๆ ปี จึงได้รับการกำหนดให้เป็น " วันสิ่งแวดล้อมโลก " (มีชัย วรสายัณห์, 2535 : 93)

สำหรับประเทศไทย ได้มีการบรรจุเรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 และมีการจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติขึ้นในปี พ.ศ. 2518 แต่ปัญหาสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยกลับทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในเขตเมืองหลวง และเมืองหลักของภูมิภาคต่าง ๆ ตลอด 20 ปีที่ผ่านมา ทำให้กลายเป็นปัญหาที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติ ทางด้านสุขภาพอนามัยและคุณภาพชีวิตของประชากรเป็นอย่างมาก ภาครัฐได้มีการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมไว้อย่างชัดเจนในส่วนที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2534 - 2539) โดยเฉพาะ ปี พ.ศ. 2534 รัฐบาลโดยมติคณะรัฐมนตรี ได้กำหนดให้วันที่ 4 ธันวาคม ของทุกปีเป็น " วันสิ่งแวดล้อมไทย " อันสืบเนื่อง

มาจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ทรงพระราชทาน แก่คณะบุคคลต่าง ๆ ในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่จันทร์ที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2532 (สำนักบริการวิชาการ, 2534 : 72)

จากการที่ประเทศไทยพยายามเร่งรัดการพัฒนาประเทศ ให้มีการขยายตัวทางด้าน อุตสาหกรรมมากขึ้น ได้พบว่ามีโรงงานอุตสาหกรรมประเภทต่าง ๆ ที่จัดทะเบียนไว้กับกรม โรงงานอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม จำนวน 51,500 โรง ในปี พ.ศ. 2532 (วราพร ศรีสุพรรณ, 2537 : 69) โรงงานอุตสาหกรรมเหล่านี้ มีกระบวนการผลิตที่ซับซ้อน และมีการใช้ วัตถุดิบสารเคมีในการผลิตเป็นปริมาณมาก ดังนั้นการปลดปล่อยของเสียในรูปแบบต่าง ๆ ที่เกิด จากกระบวนการการผลิตสินค้าและบริการ จึงออกมาในลักษณะที่เป็นไปตามกฎเทอร์โมไดนามิค ที่ว่าสสารย่อมไม่มีการสูญหายแต่อาจเปลี่ยนรูปได้ (สมพร อิศวิลานนท์, 2540 : 175)

ในปัจจุบัน ทางด้านการค้าภายในและการค้าระหว่างประเทศ ได้มีการนำเอาเรื่องการ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมาเป็นเครื่องมือ ในการกำหนดนโยบายและควบคุมการค้าระหว่างประเทศ เพื่อให้ปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมของโลกได้รับการแก้ไขได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็น การป้องกันปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมในอนาคต อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการประชุมขององค์การ สหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา ในปี พ.ศ. 2535 ณ กรุงริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล เพื่อแสวงหาแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนของโลก ซึ่งมีผลนำไปสู่การพัฒนา มาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อม (Environmental Management Standards) ขึ้นภายใต้ Technical Committee 207 (TC 207) ขององค์การมาตรฐานระหว่างประเทศ ISO (International Organization for Standardization) (พายัพ ยังกษี, 2542 : 59)

ดังนั้นทางภาครัฐบาลและภาคเอกชน จึงได้พยายามที่จะกำหนดนโยบายหรือมาตรการที่ เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมขึ้นภายในหน่วยงานของตนเอง และชุมชนรอบข้างที่องค์กร ตั้งอยู่ การจัดการและการพัฒนาสิ่งแวดล้อมจึงถือว่าเป็นหน้าที่ที่สำคัญของทุกกลุ่มบุคคลในสังคม โดยเฉพาะสถานศึกษาที่มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นนั้นมีความ สำคัญต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากนักเรียนส่วนใหญ่เป็นวัยรุ่นและเป็นวัยที่ กำลังมีการพัฒนาการทางความคิด สามารถที่จะรับรู้ประสบการณ์ทางด้านต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี เมื่ออยู่ร่วมกับครอบครัวและชุมชนของตนเองก็สามารถถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ เจตคติที่ดี และมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตนเองได้เป็นอย่างดีด้วยความเต็มใจ โดยสอดคล้องกับนโยบายของภาครัฐบาล

ตั้งแต่ปีการศึกษา 2542 เป็นต้นมา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดนโยบายและจุดเน้นของกรมสามัญศึกษา ที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา ตามมาตรฐาน ISO 14000 โดยให้สอดคล้องกับนโยบายกระทรวงศึกษาธิการ และนโยบายในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ที่เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรเป็นสำคัญ ให้คนเป็นจุดศูนย์กลาง เพราะเนื่องจากในกระบวนการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลสืบเนื่องมาจากคนเป็นผู้คิดและผู้กระทำ ดังนั้นการแก้ปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมต้องแก้ที่ผู้กระทำ ทุกคนต้องมีหน้าที่รับผิดชอบ คิดวางแผน มีส่วนร่วม มีความร่วมมือในการจัดการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมของตนตามศักยภาพของคน และของชุมชนสังคมนั้น ๆ (เอี่ยมเดือน โกศลวิทย์, 2541 : 2 - 3) โดยเฉพาะสถานศึกษาจะต้องเร่งรัดพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา และปฏิรูปการเรียนรู้ โดยยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้เรียนรู้ควบคู่ไปกับการปฏิบัติจริงให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น และแนวทางพัฒนาประเทศ (กรมสามัญศึกษา, 2542 : 4)

ดังนั้นเพื่อให้สามารถป้องกัน และแก้ไขปัญหาสีงแวดล้อมต่าง ๆ ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องมีการให้ความรู้ ความเข้าใจ และเสริมสร้างเจตคติที่ดีให้กับนักเรียนเกี่ยวกับการจัดการทางด้านสิ่งแวดล้อมที่ใกล้ตัวนักเรียนเป็นอันดับแรก โดยเริ่มตั้งแต่สถานศึกษาแล้วขยายออกไปสู่ครอบครัว ชุมชน และสังคม อันเป็นภาระหน้าที่ที่สำคัญของสถานศึกษาที่มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ต้องดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทางด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาขึ้นในสถานศึกษา อันจะเป็นการเสริมสร้างเจตคติที่ดีทางด้านสิ่งแวดล้อมให้กับนักเรียน ในเรื่องนี้ปัญหามีอยู่ว่าสถานศึกษาจะสามารถดำเนินการได้มากน้อยเพียงใด และจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ เกี่ยวกับการเสริมสร้างคุณลักษณะในการมีจิตสำนึกทางด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อความกระจ่างในปัญหาเหล่านี้ การทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ความรู้ เจตคติ และความร่วมมือในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนนวมินทราชูทิศ พายัพ อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่ จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชน ของนักเรียน
2. เพื่อศึกษาเจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชน ของนักเรียน
3. เพื่อศึกษาพฤติกรรมความร่วมมือในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชน ของนักเรียน

4. เพื่อเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมความร่วมมือในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชน ระหว่างตัวแปรดังต่อไปนี้

- 4.1 นักเรียนชายกับนักเรียนหญิง
- 4.2 นักเรียนที่ครอบครัวมีรายได้น้อยกว่ากับนักเรียนที่ครอบครัวมีรายได้มาก
- 4.3 นักเรียนที่อยู่อาศัยชุมชนในเขตเทศบาลกับนอกเขตเทศบาล

5. เพื่อศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างผลการเรียน ความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมความร่วมมือในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชนของนักเรียน

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการมุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ความรู้ เจตคติ และความร่วมมือในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชน ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2543 โรงเรียนนวมินทราชูทิศ พายัพ อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 320 คน โดยมุ่งศึกษาถึงตัวแปรต่อไปนี้

1. ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ได้แก่

- 1.1 เพศของนักเรียน
- 1.2 ผลการเรียนของนักเรียน
- 1.3 รายได้ของครอบครัว
- 1.4 ลักษณะโครงสร้างชุมชนของนักเรียน
- 1.5 ความรู้พื้นฐานทางด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียน
- 1.6 เจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชนของนักเรียน

2. ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่

พฤติกรรมความร่วมมือในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชนของนักเรียน

1.4 สมมติฐานการศึกษา

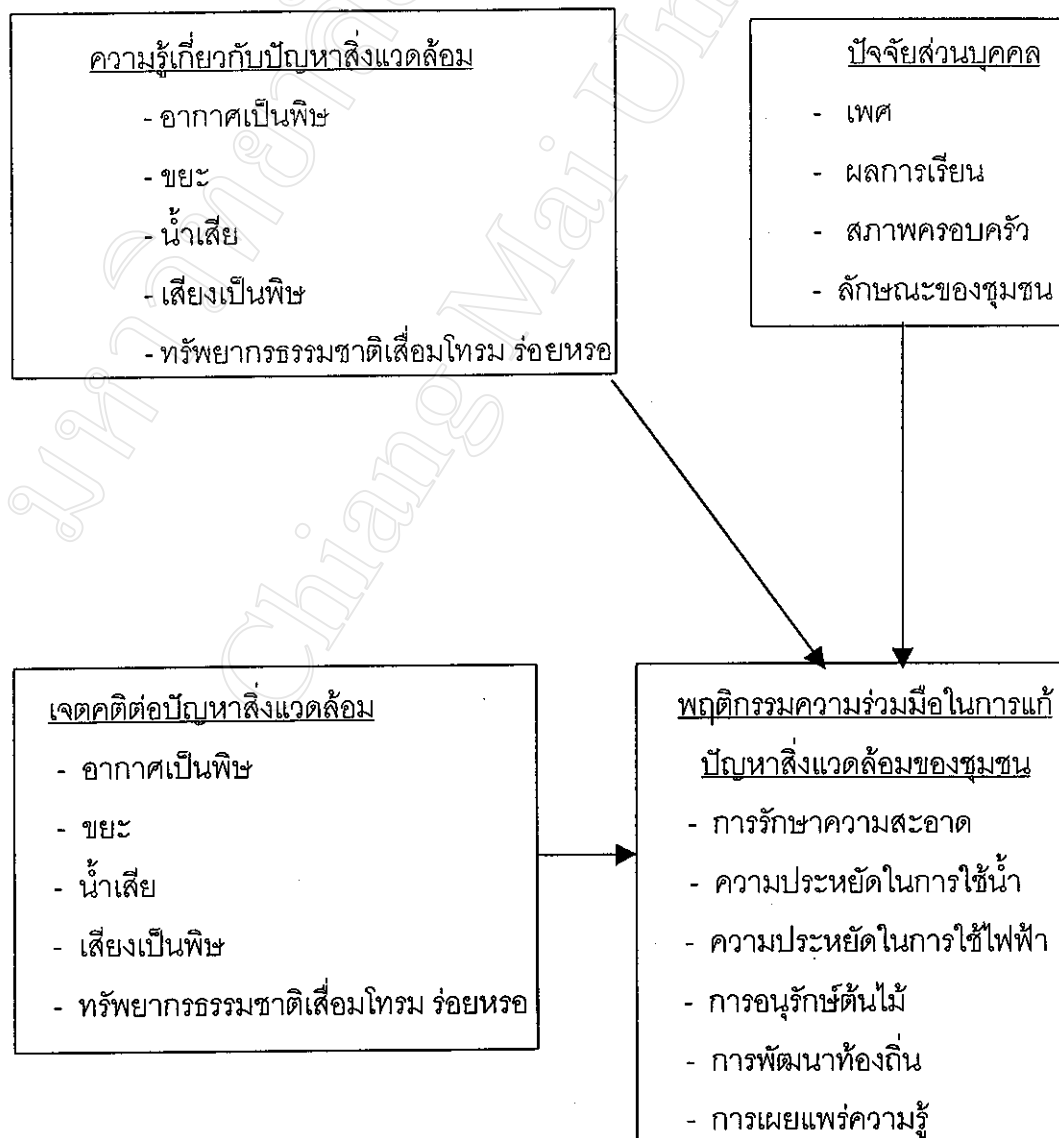
1. ความรู้ และเจตคติของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เกี่ยวกับปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมชุมชน มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของนักเรียน เกี่ยวกับการให้ความร่วมมือในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา และชุมชนในเชิงบวก

2. นักเรียนที่มีปัจจัยทางด้านส่วนตัว และชุมชน ได้แก่ เพศ รายได้ของครอบครัว และสภาพลักษณะของชุมชนที่อยู่อาศัยแตกต่างกัน มีพฤติกรรมความร่วมมือของนักเรียนเกี่ยวกับการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน

1.5 กรอบแนวความคิดในการศึกษา

จากสมมติฐานการวิจัยสามารถสร้างเป็นกรอบแนวความคิดในการวิจัยได้ดังแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 แสดงกรอบแนวความคิดในการวิจัย

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หมายถึง นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นชั้นปีที่ 3 ในปีการศึกษา 2543 ของโรงเรียนนวมินทราชูทิศ พายัพ อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

ความรู้ หมายถึง ความสามารถทางพุทธิปัญญา ซึ่งประกอบด้วยความรู้ ความสามารถ และทักษะต่าง ๆ ทางสมอง 6 ชั้น คือ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมินผล

ความรู้เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม หมายถึง การวัดความสามารถทางพุทธิปัญญาจากคะแนนที่ได้จากแบบทดสอบเรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ผู้ศึกษาได้สร้างขึ้น ซึ่งจะครอบคลุมในด้านความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ โดยเนื้อหาสาระประกอบด้วยความรู้เรื่องอากาศเป็นพิษ ขยะ น้ำเสีย เสียงเป็นพิษ และทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม ร้อยหรือ

เจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม หมายถึง ระดับความรู้สึก ความพอใจของนักเรียน ซึ่งเป็นตัวกำหนดทิศทางปฏิกิริยาของบุคคลที่จะเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วยต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม ซึ่งวัดได้จากแบบวัดเจตคติที่ผู้ศึกษาได้สร้างขึ้น โดยเนื้อหาสาระประกอบด้วยความรู้เรื่องอากาศเป็นพิษ ขยะ น้ำเสีย เสียงเป็นพิษ และทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม ร้อยหรือ

ปัญหาน้ำเสีย หมายถึง น้ำที่มีสารมลพิษปนเปื้อนเกินขีดจำกัด หรือน้ำที่มีสมบัติเปลี่ยนไปจากธรรมชาติ ทำให้มนุษย์ สัตว์ และพืช ได้รับอันตรายทั้งทางตรงและทางอ้อม

ปัญหาอากาศเป็นพิษ หมายถึง สภาวะที่มีสิ่งเจือปนอยู่ในอากาศ เช่น ฝุ่นละออง ตะกั่ว และก๊าซบางชนิด เป็นปริมาณมากจนถึงระดับที่จะเป็นอันตรายต่อมนุษย์ ทรัพยากร สัตว์ และพืชทั่วไป

ปัญหาทางเสียง หมายถึง เสียงที่ไม่พึงปรารถนา และเสียงที่องค์การอนามัยโลกได้กำหนดไว้ว่า เสียงที่ดังเกิน 85 เดซิเบล เอ ที่ทุกความถี่ ถ้าสัมผัสนานเกินไปจะเป็นอันตรายต่อหู

ปัญหาขยะ หมายถึง ปัญหาที่ขยะมูลฝอย สารพิษ และสิ่งปฏิกูลในชุมชนไม่ได้รับการเก็บและกำจัดที่ถูกต้อง เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาด้านการสาธารณสุข

ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม ร่อยหรอ หมายถึง ปัญหาที่ทรัพยากรธรรมชาติถูกนำมาใช้เป็นจำนวนมากกำลังจะหมดไปและไม่สามารถที่จะนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างเดิม

ความร่วมมือในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม หมายถึง การประพฤติปฏิบัติเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนในสถานศึกษา และชุมชน ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาจะเน้นในด้านพฤติกรรมความร่วมมือ ดังต่อไปนี้

1. ความร่วมมือการรักษาความสะอาด อาคารสถานที่ บริเวณที่เป็นสภาพแวดล้อม
2. ความร่วมมือประหยัดในการใช้น้ำเพื่อการอุปโภคและบริโภค
3. ความร่วมมือประหยัดในการใช้ไฟฟ้า
4. ความร่วมมือในการอนุรักษ์ต้นไม้ ซึ่งประกอบด้วยการปลูกและการดูแลต้นไม้
5. ความร่วมมือในการพัฒนาท้องถิ่น
6. ความร่วมมือในการเผยแพร่ความรู้ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

พฤติกรรมความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ วัดจากแบบสอบถามที่ผู้ศึกษาจัดสร้างขึ้น

การให้ความร่วมมือ หมายถึง การที่บุคคลเข้าไปมีส่วนร่วมอยู่ในกิจการใดกิจการหนึ่งของชุมชน โดยมากเป็นกิจการของหมู่คณะที่บุคคลมีส่วนได้ส่วนเสียอยู่ด้วย